

ב"ה

פסח במוצאי שבת קדש

טעם השינוי בנוסח ברכת "אשר גאלנו"

מהחידושים בליל פסח שחל במוצאי שבת [כבשנה זו, שפסח חל בשבת, וליל יום טוב שני של גלויות הוא מוצאי שבת] – השינוי בנוסח ברכת "אשר גאלנו" – שאומרים "ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים", ולא כפי שאומרים ברוב השנים (כשליל פסח חל בשאר ימות השבוע) "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים".

החילוק בין שתי הנוסחאות תלוי בהקביעות דערב פסח (זמן הקרבת קרבן פסח): בערב פסח שחל בחול – מקריבים גם קרבן חגיגה, וביליל הפסח מקדימים אכילת קרבן חגיגה לאכילת הקרבן פסח כדי שיהא הפסח נאכל על השובע^[1], ולכן אומרים "ונאכל שם מן הזבחים (חגיגה, ואחר כך) ומן הפסחים"; מה שאין כן בערב פסח שחל בשבת^[2] - מקריבים רק קרבן פסח ולא קרבן חגיגה, שאין החגיגה דוחה את השבת^[3], ובאה רק למחרתו, ולכן אומרים במוצאי שבת "ונאכל שם מן הפסחים (ואחר כך) ומן הזבחים" (החגיגה שתבוא למחרתו)^[4].

ונמצא, שבהענין דאכילת הפסח על השובע יש חילוק בין שבת לחול – שבערב פסח שחל בשבת לא נוגע כל כך שיהיה הפסח נאכל על השובע כמו בערב פסח שחל בחול.

ולהבין זה יש להקדים תחילה ביאור הענין דאכילת הפסח על השובע:

מהטעמים^[5] שהפסח נאכל על השובע דוקא (דלא כבסעודת שבת שיש להשתדל ליכנס לשבת כשהוא תאב לאכול ויאכל סעודת שבת לתיאבון^[6]) - כדי להראות שאכילת הפסח היא לשם מצוה, ולא לצורך הנאת הגוף, ועד כדי כך, שלא מתחשבים כלל עם הגוף, שאף שהגוף שבע ואינו חפץ לאכול עוד, מכל מקום, אוכלים הפסח באותה חיות שאוכלים בשעה שתאבים לאכול, ויתירה מזה, שאכילת הפסח היא מתוך חיות ושמחה גדולה ביותר, כלשון הגמרא^[7]: "כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא".

וביאור הענין (שלילת ההתחשבות עם הגוף) בעבודת האדם:

אך על פי שעיקר העבודה היא בנוגע להגוף דוקא^[8], וידע איניש בנפשיה שמצד הגוף ונפש הבהמית נמצא במעמד ומצב שלא כדבעי [וכפי שמבאר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר בהמאמר^[9] ש"גם אם מתבונן בהתבוננות אלקית . . אינו פועל הזזה לצאת מרגילותו . . לצאת ממיצר הגוף ותאוותיו", ויתירה מזה, יתכן שלא התחיל כלל בעבודתו עם הגוף], מכל מקום, אין לו להתחשב עם הגוף, כי אם, לעבוד עבודתו מתוך חיות ושמחה.

ובלשון רבינו הזקן בספר התניא^[10] - ש"אף שהגוף עומד בשיקוצו ותיעובו . . מכל מקום, תיקר נפשו בעיניו לשמוח בשמחתה יותר מהגוף הנבזה, שלא לערבב ולבלבל שמחת הנפש בעצבון הגוף" [וכמבואר במקום אחר^[11] שאף ש"כיה תקיעא בליבאי מסטרא דא", מכל מקום, "חדוה תקיעא בליבאי מסטרא דא"], כלומר, במקום להיות עצב בעצבון הגוף, מוטב לשמוח בהנשמה – "נשמה שנתת בי טהורה היא", ובפרט בהניצוץ בורא שמלוּבש בהנשמה.^[12]

וכפי שממשיך לבאר בתניא ש"בחינה זו היא בחינת יציאת מצרים (ענינו של חג הפסח) שנאמר בה^[13] כי ברח העם . . מפני שהרע שבנפשות ישראל עדיין היה בתקפו בחלל השמאלי . . רק מגמתם וחפצם היתה לצאת נפשם האלקית מגלות הסטרא אחרא היא טומאת מצרים כו" (שבהיותם שם היו שקועים בארבעים ותשעה שערי טומאה^[14]).

כלומר: החשבונות אודות מעמדו ומצבו של הגוף, זמנם במשך כל השנה כולה, מה שאין כן בפסח, "זמן חרותנו", ובלשון חכמינו ז"ל^[15] "חירות ממלאך המות", "הוא יצר הרע"^[16] - אין מקום לחשבונות אודות מעמדו ומצבו של הגוף, כמודגש גם באכילת הפסח על השובע, מבלי להתחשב עם הגוף.

... והנה, אף שמצד התגלות העצמות שבפסח אין להתחשב עם מעמד ומצב הגוף, כמודגש ביציאת מצרים שנאמר בה "כי ברח העם" מפני שהרע נשאר בתקפו כו' (כנזכר לעיל), מכל מקום, תכלית הכוונה היא שתהיה העבודה עם הגוף דוקא, על ידי בירור וזיכוך הגוף, "לקחת" גם את הגוף, והשלימות בזה תהיה לעתיד לבוא, "כשיעביר^[17] את רוח הטומאה מן הארץ", ולכן לא תהיה הגאולה העתידה באופן ד"ברח העם", אלא כמו שכתוב^[18] "כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו" (כמבואר בתניא).

ויש לומר, שמעין זה הוא בערב פסח שחל בשבת – שאז לא נוגע שיהיה הפסח נאכל על השובע, אלא אכילת הפסח יכולה להיות כשהוא תאב לאכול לתיאבון:

אכילת שבת שונה מאכילת ימי החול – שגם הרעב שמצד הגוף הוא באופן נעלה יותר, שאין זה בשביל הנאת הגוף סתם, אלא זהו ענין של מצוה, עונג שבת^[19].

כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר כותב באחד ממכתביו^[20], שסיבת רעבון הגוף למאכל גשמי, היא, רעבון הנשמה לניצוץ האלקי המלוּבש במאכל הגשמי, וכתוצאה מרעבון הנשמה להניצוץ האלקי נעשה רעבון הגוף למאכל הגשמי, כדי שעל ידי אכילת המאכל תברר הנשמה את הניצוץ האלקי המלוּבש בו -

ועל פי זה יש לבאר הטעם שבערב פסח שחל בשבת יכולה להיות אכילת הפסח לתיאבון (ולא נוגע שיהיה הפסח נאכל על השובע) – שאז יכולים לשתף באכילת הפסח גם את הגוף שמתעלה למעמד ומצב נעלה יותר, מעין ודוגמת שלימות בירור וזיכוך הגוף בגאולה העתידה.

קטע משיחת ליל ב' דחג הפסח, רשימת השומעים בלתי מוגה.
תו"מ ה'תשי"א ח"ב ע' 9.

- [1] פסחים ע, רע"א. רמב"ם הל' ק"פ פ"ח ה"ג. שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ג סמ"ט.
[2] ועד"ז בשנה זו – שביחס לליל יו"ט שני של גלויות שחל במוצאי שבת, נחשב יום השבת כערב פסח.
[3] פסחים סט, סע"ב (במשנה). רמב"ם שם פ"י הי"ב. שו"ע אדה"ז שם סכ"ג.
[4] שו"ע אדה"ז שם סמ"ט.
[5] ראה מאירי נזיר כג, א.
[6] רמב"ם הל' שבת פ"ל ה"ד. טוש"ע (ואדה"ז) או"ח סרמ"ט ס"ב (ס"ה).
[7] פסחים פה, סע"ב.
[8] ראה גם תו"מ ח"ב ע' 88 ואילך.
[9] ד"ה מצה זו תש"ד ספ"א – ש"ל בקונטרס חג הפסח שנה זו (סה"מ תשי"א ע' 2-221).
[10] פרק לא.
[11] שם ספל"ד. שם אגה"ת רפי"א – בשם הזהר (ח"ג עה, א).
[12] ראה סה"מ תש"י ע' 115 ובהערה שם.
[13] בשלח יד, ה.
[14] זו"ח ר"פ יתרו.
[15] שמור פמ"א, ז.
[16] ב"ב טז, א. וראה זח"ב מ, א.
[17] ע"פ זכר' יג, ב.
[18] ישעי' נב, יב.
[19] ראה טוש"ע ואדה"ז או"ח ר"ס רמב.
[20] תוכנו נעתק בלקו"ש ח"א ע' 177.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צבי"ה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה